

Występowanie *Chimaphila umbellata* (Ericaceae) w Polsce środkowowschodniej

MAREK TADEUSZ CIOSEK, BEATA TRZPIL-ZWIERZYK i ROMAN SIKORSKI

CIOSEK, M. T., TRZPIL-ZWIERZYK, B. AND SIKORSKI, R. 2001. Occurrence of *Chimaphila umbellata* (Ericaceae) in central-eastern Poland. *Fragmenta Floristica et Geobotanica Polonica* 8: 113–119. Kraków. PL ISSN 1640-629X.

ABSTRACT: The list of 180 stations of *Chimaphila umbellata* (L.) W. P. C. Barton in eastern central Poland is given in the paper. The most numerous stations have been found in the Puszcza Biała Forest (Międzyrzecze Łomżyńskie), in Bug river valley (Podlaski Przełom Bugu) and in Siedlce environs (Wysoczyzna Siedlecka). It is the result of domination of coniferous forests in this areas and accuracy of area examination. The preliminary data on ecology of population of *Ch. umbellata* in range Niwiski near Siedlce are also given.

KEY WORDS: *Chimaphila umbellata*, distribution, eastern central Poland

M. T. Ciosek, B. Trzpił-Zwierzyk i R. Sikorski, Zakład Botaniki, Instytut Biologii, Akademia Podlaska w Siedlcach, ul. B. Prusa 12, PL-08-110 Siedlce, Polska; e-mail: botanika@ap.siedlce.pl

WSTĘP

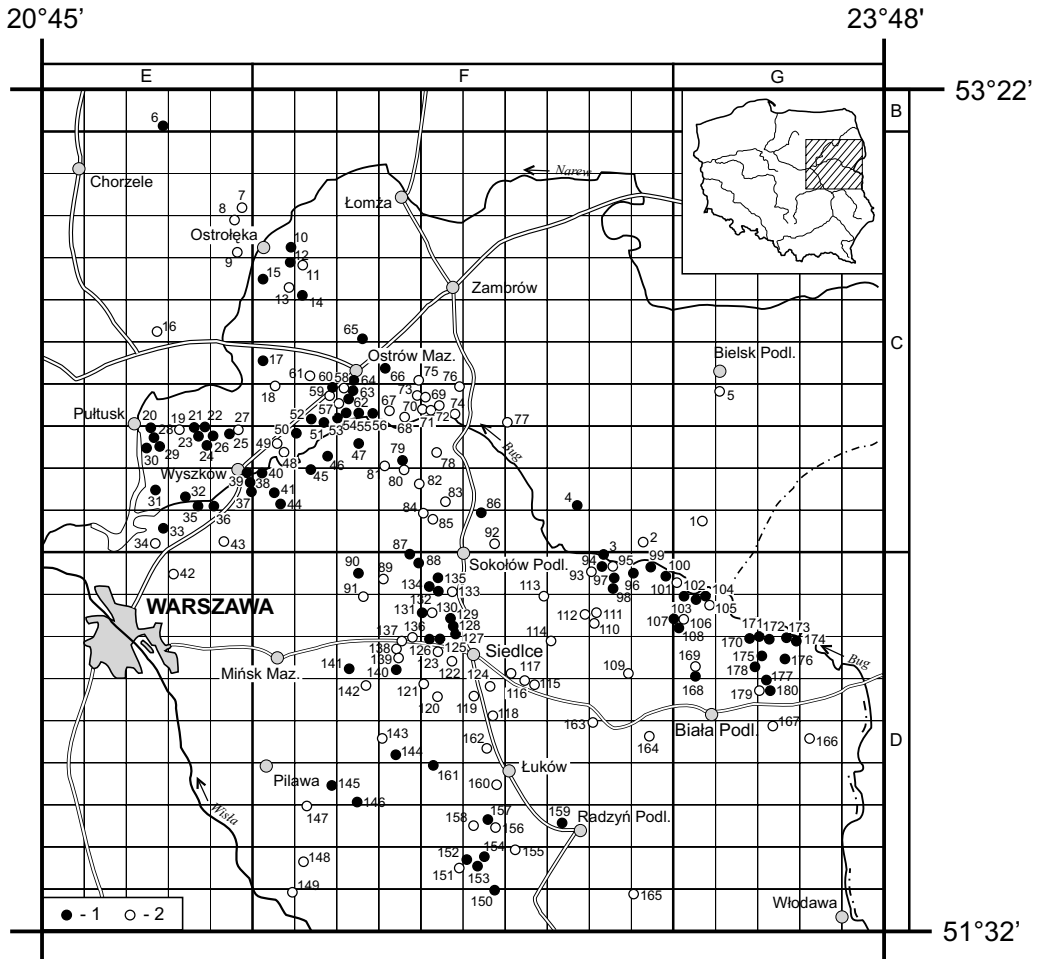
Chimaphila umbellata (L.) W. P. C. Barton (pomocnik baldaszkowy), jest gatunkiem cyrkumborealnym szeroko rozpowszechnionym w Eurazji i Ameryce Północnej. W Europie występuje w borach sosnowych, rzadziej w borach mieszanych i buczynach. W Azji ma zasięg porozrywany. Najdalej wysunięte na wschód stanowiska znajdują się w północnej Japonii i na Sachalinie, a na zachód na Wyspach Kanaryjskich. W Ameryce Północnej *Ch. umbellata* rośnie w borach iglastych od południowej Alaski aż po środkowy Meksyk. Ogólne rozmieszczenie gatunku podał HULTÉN (1971).

ROZMIESZCZENIE W POLSCE

Na terenie Polski jest to gatunek objęty ochroną ścisłą. Występuje przede wszystkim w świeżych i suchych borach sosnowych, dla których jest rośliną charakterystyczną (MATUSZKIEWICZ & MATUSZKIEWICZ 1973; MATUSZKIEWICZ 1982). Największe zagęszczenie stanowisk *Chimaphila umbellata* przypada na północno-wschodnie krańce kraju. Im dalej na południowy-zachód, tym gatunek ten występuje rzadziej. Rozmieszczeniem

stanowisk pomocnika baldaszkowatego w Polsce zajmował się BORATYŃSKI (1974). Aktualną mapę występowania *Ch. umbellata* w siatce ATPOL podają ZAJĄC i ZAJĄC (1997).

Chimaphila umbellata to gatunek dość częsty w Polsce środkowowschodniej. BORATYŃSKI (1974) wymienia stąd 37 stanowisk pomocnika. ZAJĄC i ZAJĄC (1997) podają, że na tym terenie pomocnik występuje w 121 jednostkach kartogramu (kwadrat $10 \times 10 \text{ km}^2$). Linią ograniczającą stanowiska od północy jest Narew i Puszcza Białowieska, od zachodu Wisła, od południa Wieprz, a od wschodu granica państwa (Ryc. 1).

Ryc. 1. Stanowiska *Chimaphila umbellata* (L.) W. P. C. Barton w Polsce środkowowschodniej. 1 – stanowiska własne, 2 – stanowiska innych autorów.

Fig. 1. Stations of *Chimaphila umbellata* (L.) W. P. C. Barton in eastern central Poland. 1 – authors' own stations, 2 – other authors' stations.

Z Wysoczyzny Siedleckiej stanowiska pomocnika wymienia GŁOWACKI (1976), z Podlasia CIOSEK i in. (1996), zaś z Podlasia i Mazowsza CIOSEK (1985) i GŁOWACKI (1995). Z Puszczy Białej stanowiska tego gatunku podaje CIOSEK (1990, 1995a), a z Podlaskiego Przełomu Bugu BORKOWSKA i in. (1999). Stanowiska *Chimaphila umbellata* wymieniają także między innymi: FIJAŁKOWSKI (1962), ĆWIKLIŃSKI i OZIMIŃSKI (1985), CIOSEK (1995b), CIOSEK i SIKORSKI (1997), FALKOWSKI i in. (1998) oraz FALKOWSKI i GŁOWACKI (1999).

Praca podaje wykaz rozmieszczenia stanowisk pomocnika baldaszkowatego w Polsce środkowowschodniej. Granice terenu wyznaczają na północy dolina Bugu i Narwi, od zachodu i południa dolina Wisły i Wieprza.

WYKAZ STANOWISK

Obok materiałów własnych podano także materiały z prac magisterskich (zaznaczone kursywą). Materiały zielnikowe oznaczono literą – h, stanowiska notowane w spisach florystycznych zaznaczono literą – f.

Wykaz stanowisk (województwami) przedstawiony na rycinie 1 obejmuje: miejscowość, gminę, lokalizację w siatce ATPOL, nazwisko i rok znalezienia stanowiska.

WOJ. PODLASKIE: 1 – Sycze, Nurzec, [GC90], GŁOWACKI 1995. 2 – Siemiatycze, [FC99], *leg. Tatarczuk A. 1997*, h. 3 – Zajęczniki, Drohiczyn, [FD08], Ciosek 1993, h. 4 – Ostrożany, Drohiczyn, [FC87], Ciosek 1993, f. 5 – Piliki Kolonia, Bielsk Podlaski, [GC61], *leg. Boratyński 1995*.

WOJ. MAZOWIECKIE: 6 – Czarna, Myszyniec, [EB97], CIOSEK 1985. 7 – Łodziska, Lelis, [EC19], *leg. Wilga 1979*. 8 – Szwendrowy Most, Lelis [EC29], *leg. Wilga 1979*. 9 – Nakły, Olszewo Borki, [EC29], *leg. Glabas 1995*, h. 10 – Nowa Wieś Wsch., Rzekuń, [FC20], CIOSEK 1995b. 11 – Janki Stare, Troszyn, [FC31], *leg. Szulkowska 1993*. 12 – Zamość, Troszyn, [FC30], CIOSEK 1995b. 13 – Janki Młode, Czerwin, [FC30], *leg. Szulkowska 1993*. 14 – Dzwonek, Czerwin, [FC31], CIOSEK 1995a. 15 – Borowe, Troszyn, [FC30], CIOSEK 1995b. 16 – Grądy, Czerwonka, [EC47], GŁOWACKI 1995. 17 – Góry, Goworowo, [FC50], Ciosek 1987, f. 18 – Pecynka, Długosiodło, [FC60], *leg. Borczon 1996*, h. 19 – Wielgolas, Obryte, [EC78], *leg. Radecka 1997*, h. 20 – Bartodzieje, Obryte, [EC77], CIOSEK 1990. 21 – Płusy, Obryte, [EC78], Ciosek 1996, h. 22 – Przekory, Rzańnik, [EC78], Ciosek 1996, h. 23 – Komorowo, Rzańnik, [EC78], Ciosek 1990, h. 24 – Wielatki, Rzańnik, [EC78], Ciosek 1996, h. 25 – Ochudno, Rzańnik, [EC79], CIOSEK 1990. 26 – Komorowo, Rzańnik, [EC79], Ciosek 1985, f. 27 – Porządzie, Rzańnik, [EC79], *leg. Chetnicka 1996*, h. 28 – Borsuki, Zatory, [EC77], Ciosek 1987, h. 29 – Gładczyn Szlachecki, Zatory, [EC77], CIOSEK 1990. 30 – Kruczy Borek, Zatory, [EC77], CIOSEK 1990. 31 – Wielęcín, Zatory, [EC87], Ciosek 1990, h. 32 – Barcice, Somianka, [EC88], Ciosek 1997, h. 33 – Łąki Radzymińskie, Radzymin, [EC97], Ciosek 1998, f. 34 – Beniaminów, Radzymin, [EC97], *leg. Broch 1998*. 35 – Słopsk, Zabrodzie, [EC88], Ciosek 1998, h. 36 – Młynarze, Zabrodzie, [EC89], Ciosek 1983, h. 37 – Tumanek, Wyszaków, [EC89], Ciosek 1984, f. 38 – Fidest, Wyszaków, [EC89], Ciosek 1984, f. 39 – Skuszew, Wyszaków, [EC89], Ciosek 1992, h. 40 – Błonie Kolonia, Wyszaków, [FC80], Ciosek 1993, f. 41 – Puste Łąki, Wyszaków, [FC80], Ciosek 1987, f. 42 – Wołomin, Wołomin, [ED08], GŁOWACKI 1995. 43 – Zakrzewie, Thuszcz, [EC99], GŁOWACKI 1995. 44 – Nadliwie, Jadów, [FC80], Ciosek 1984, f. 45 – Brzuza, Łochów, [FC81], CIOSEK 1990. 46 – Szynkarzyzna, Sadowne, [FC71], Ciosek 1984, f. 47 – Sadowne, Sadowne, [FC72], Ciosek 1994, f. 48 – Knurowiec, Brańszczyk, [FC70], *leg. Maciejewska 1997*, h. 49 – Budykierz, Brańszczyk, [FC70], *leg. Kurowska 1996*, h. 50 – Poręba Kocemby, Brańszczyk, [FC71], Ciosek 1996, f. 51 – Żurawiniec, Brok, [FC61], CIOSEK 1990. 52 – Przyjmy, Brok, [FC61], CIOSEK 1990. 53 – Grabownica Nowa, Brok, [FC62], Ciosek 1991, f. 54 – Bojany, Brok, [FC62], CIOSEK 1997. 55 – Brok, Brok, [FC62], CIOSEK 1997. 56 – Antonowo, Brok, [FC62], CIOSEK 1991. 57 – Grabownica, [FC62], *leg. Andryszczyk 1997*, h.

58 – Grabownica Nowa, Ostrów Mazowiecka, [FC62], *leg. Kaczyńska 1994*. **59** – Dybki, Ostrów Mazowiecka, [FC61], *leg. Rozumek 1988*. **60** – Nagoszewka, Ostrów Mazowiecka, [FC61], CIOSEK 1995a. **61** – Fidury, Ostrów Mazowiecka, [FC51], *leg. Fidura 1993*. **62** – Nagoszewo na SE, Ostrów Mazowiecka, [FC62], CIOSEK 1990. **63** – Nagoszewo na NW, Ostrów Mazowiecka, [FC62], CIOSEK 1995a. **64** – Ostrów Mazowiecka, Ostrów Mazowiecka, [FC52], CIOSEK 1990. **65** – Pałapus, Ostrów Mazowiecka, [FC42], Ciosek 1992, f. **66** – Kalinowo, Ostrów Mazowiecka, [FC53], CIOSEK 1995a. **67** – Orło, Małkinia Górna, [FC63], *leg. Milik 1997*, h. **68** – Zawisty Podleśne, Małkinia, [FC63], FALKOWSKI & GŁOWACKI 1999. **69** – Kępiste Borowe, Zaręby Kościelne, [FC64], FALKOWSKI & GŁOWACKI 1999. **70** – Gašiorowo na SE, Zaręby Kościelne, [FC64], *leg. Falkowski 1997*. **71** – Gašiorowo na SN, Zaręby Kościelne, [FC64], FALKOWSKI 1997. **72** – Pętkowo Wielkie, Zaręby Kościelne, [FC64], *leg. Falkowski 1997*. **73** – Stara Złotoria, Zaręby Kościelne, [FC63], FALKOWSKI & GŁOWACKI 1999. **74** – Zgleczewo Szlacheckie, Zaręby Kościelne, [FC64], FALKOWSKI & GŁOWACKI 1999. **75** – Chmielewo-Skorki, Zaręby Kościelne, [FC53], FALKOWSKI & GŁOWACKI 1999. **76** – Janczewo Skuman, Zaręby Kościelne, [FC64], FALKOWSKI & GŁOWACKI 1999. **77** – Tymianki Szklarze, Ciechanowiec, [FC66], FALKOWSKI & GŁOWACKI 1999. **78** – Tosie, Kosów Lacki, [FC74], GŁOWACKI 1995. **79** – Maliszewa Nowa, Kosów Lacki [FC73], Ciosek 1987, h. **80** – Maliszewa Stara, Kosów Lacki, [FC83], GŁOWACKI 1990. **81** – Majdan Kosowski, Kosów Lacki, [FC73], GŁOWACKI 1990. **82** – Wyszomierz, Kosów Lacki, [FC83], GŁOWACKI 1990. **83** – Buczyn Nowy, Kosów Lacki, [FC84], GŁOWACKI 1990. **84** – Wrzoski, Miedzna, [FC94], FALKOWSKI i in. 1998. **85** – Orzeszówka, Miedzna, [FC94], GŁOWACKI 1995. **86** – Grodzisk, Sabnie, [FC95], Ciosek 1992, h. **87** – Węgrów, Liw, [FD03], Ciosek 1987, f. **88** – Ruchna, Liw, [FD03], Ciosek 1994, h. **89** – Karczewiec, Liw, [FD03], GŁOWACKI 1995. **90** – Czerwonka, Wierzbno, [FD02], Ciosek 1996, h. **91** – Soboń, Wierzbno, [FD12], *leg. Krechowski 1997*. **92** – Józin, Repki, [FC95], GŁOWACKI & ĆWIKLIŃSKI 1995. **93** – Drażniew, Platerów, [FD08], GŁOWACKI 1976. **94** – Mężenin, Platerów, [FD08], Ciosek & Stefańska 1990, h. **95** – Mężenin-Kolonia, Platerów, [FD08], GŁOWACKI 1976. **96** – Lipno, Platerów, [FD09], Ciosek 1984, f. **97** – Kisielew, Platerów, [FD08], CIOSEK & STEFAŃSKA 1990. **98** – Rusków, Platerów, [FD08], Ciosek 1993, f. **99** – Fronofów, Sarnaki, [FD09], Ciosek 1993, f. **100** – Mierzvice Stare, Sarnaki, [FD09], BORKOWSKA i in. 1999. **101** – Zabuzę, Sarnaki, [GD00], PIASECKI 1983. **102** – Serpelice, Sarnaki, [GD10], Ciosek 1998, h. **103** – Serpelice, Sarnaki, [GD10], Ciosek 1993, h. **104** – Serpelice, Sarnaki, [FD10], Ciosek 1993, f. **105** – Borsuki, Sarnaki, [GD10], GŁOWACKI 1995. **106** – Horoszki Duże, Sarnaki, [GD10], *leg. Pruśnińska 1980*. **107** – Litewniki Nowe, Sarnaki, [GD10], Ciosek 1984, f. **108** – Bonin, Sarnaki, [GD10], BORKOWSKA i in. 1999. **109** – Huszlew, Huszlew, [FD28], *leg. Wereszczyńska 1995*. **110** – Zakrze, Łosice, [FD18], GŁOWACKI 1995. **111** – Niemojki, Łosice, [FD18], GŁOWACKI 1995. **112** – Lipiny, Przesmyki, [FD27], GŁOWACKI 1995. **113** – Trębice Górne, Paprotnia, [FD16], GŁOWACKI 1995. **114** – Skolimów-Ptaszki, Mordy, [FD27], GŁOWACKI 1995. **115** – Karcze, Zbuczyn Poduchowy, [FD36], FALKOWSKI i in. 1998. **116** – Ługi Wielkie, Zbuczyn Poduchowy [FD36], FALKOWSKI i in. 1998. **117** – Tarcze, Zbuczyn Poduchowy, [FD26], GŁOWACKI 1976. **118** – Gostchórz, Wiśniew, [FD35], GŁOWACKI 1976. **119** – Wólka Wiśniewska, Wiśniew, [FD35], GŁOWACKI 1976. **120** – Wólka Kobyla, Skórzec, [FD34], *leg. Walesiak 1997*, h. **121** – Dąbrówka Stany, Skórzec, [FD34], *leg. Borucz 1996*, h. **122** – Dąbrówka-Wyłazy, Skórzec, [FD24], GŁOWACKI 1995. **123** – Opole Stare, Siedlce, [FD24], *leg. Suska 1983*. **124** – Ujrzaków, [FD35], Marciniuk P. (npbl.). **125** – Opole, Siedlce, [FD24], Ciosek 1996, h. **126** – Opole, Mokobody, [FD24], Ciosek 1984, f. **127** – Kisielany, Mokobody, [FD14], Ciosek 1996, h. **128** – Kisielany-Kuce, Mokobody, [FD14], Ciosek 1984, f. **129** – Osiny, Mokobody, [FD14], Ciosek 1995, h. **130** – Bale, Mokobody, [FD14], GŁOWACKI 1976. **131** – Mokobody, Mokobody, [FD14], Ciosek 1994, h. **132** – Paczuski Duże, Bielany, [FD04], CIOSEK & SIKORSKI 1997. **133** – Sobiska, Bielany, [FD04], *leg. Wierzbička 1996*, h. **134** – Paczuski Duże, Bielany, [FD04], CIOSEK & SIKORSKI 1997. **135** – Książopole Komory, [FD04], CIOSEK & SIKORSKI 1997. **136** – Czarnowąż, Kotuń, [FD23], FALKOWSKI i in. 1998. **137** – Kadłub, Kotuń, [FD23], FALKOWSKI i in. 1998. **138** – Mingosy, Kotuń, [FD23], FALKOWSKI i in. 1998. **139** – Sionna, Kotuń, [FD23], FALKOWSKI i in. 1998. **140** – Trzemuszka, Kotuń, [FD23], CIOSEK 1994. **141** – Mrozy, Mrozy, [FD22], CIOSEK 1986. **142** – Topór, Mrozy, [FD32], Ćwikliński & Ozimiński 1984. **143** – Łomnica, Wodynie, [FD43], GŁOWACKI 1976. **144** – Zgórznica, Stoczek Łukowski, [FD43], Ciosek 1984, f. **145** – Kamionka, Borowie, [FD51], Ciosek 1994, h. **146** – Zwola, Miastków

Kościelny, [FD52], CIOSEK 1996. 147 – Uściaki, Garwolin, [FD61], GŁOWACKI 1995. 148 – Sobolew, Sobolew, [FD71], GŁOWACKI 1996. 149 – Małamówka, Maciejowice, [FD80], Karczmarz 1973.

WOJ. LUBELSKIE: 150 – Poznań, Serokomla, [FD85], Ciosek 1994, f. 151 – Lipiny, Adamów, [FD74], FIJAŁKOWSKI 1962. 152 – Konarzatka, Adamów, [FD75], CIOSEK i in. 1997. 153 – Gulów, Adamów, [FD75], CIOSEK i in. 1997. 154 – Adamów, Adamów, [FD75], Ciosek 1994, h. 155 – Oszczepalin Kolonia, Wojcieszków, [FD76], Wierzba 1994, f. 156 – Burzec, Krzywda, [FD65], FALKOWSKI i in. 1998. 157 – Burzec, Krzywda, [FD65], CIOSEK i in. 1997, h. 158 – Orle Gniazdo, Krzywda, [FD65], FALKOWSKI i in. 1998. 159 – Biała, Radzyń Podlaski, [FD67], Ciosek 1996, h. 160 – Ryżki, Łuków, [FD55], *leg. Wawryniuk 1997*, h. 161 – Kryńszczak, Łuków, [FD45], Ciosek 1984, f. 162 – Grzędówka, Łuków, [FD45], FIJAŁKOWSKI 1962. 163 – Pościsz, Międzyrzec Podlaski, [FD48], *leg. Węgrzyniak 1998*. 164 – Utrówka, Międzyrzec Podlaski, [FD49], *leg. Uss 1997*. 165 – Zminne, Siemień, [FD89], *leg. Osipiak 1998*. 166 – Piszczac, [GD43], FIJAŁKOWSKI 1962. 167 – Perkowice, Biała Podlaska, [GD42], FIJAŁKOWSKI 1962. 168 – Witulin, Leśna Podlaska, [GD20], Ciosek 1995a. 169 – Chmielinne, Leśna Podlaska, [GD20], *leg. Polubiec 1996*, h. 170 – Werchliś Kolonia, Janów Podlaski, [GD12], BORKOWSKA i in. 1999. 171 – Werchliś, Janów Podlaski, [GD22], BORKOWSKA i in. 1999. 172 – Woroblin, Janów Podlaski, [GD22], BORKOWSKA i in. 1999. 173 – Błonie Kolonia, Rokitno, [GD22], Ciosek 1996, f. 174 – Derło, Rokitno, [GD22], CIOSEK 1997. 175 – Cieleśnica, Rokitno, [GD22], CIOSEK 1997. 176 – Olszyn, Rokitno, [GD22], CIOSEK 1997. 177 – Lipnica, Rokitno, [GD32], CIOSEK 1997. 178 – Rokitno, Rokitno, [GD21], Ciosek 1993, f. 179 – Husianka, Rokitno, [GD32], Polubiec 1996, h. 180 – Szarowicze, Rokitno, [GD32], CIOSEK 1997.

ANALIZA WYSTĘPOWANIA

Wśród znanych 180 stanowisk *Chimaphila umbellata* w Polsce środkowowschodniej – 93 to stanowiska autorskie. Najwięcej stanowisk zanotowano w Puszczy Białej (Międzyrzecze Łomżyńskie), w dolinie Bugu oraz w okolicach Siedlec. Jest to związane zarówno z dominacją zbiorowisk borowych na tych obszarach, jak i z dokładnością penetracji terenu.

Wykaz ten nie oddaje jednak rzeczywistego rozmieszczenia pomocnika baldaszkowego. W dużych kompleksach leśnych, przy braku w pobliżu miejscowości (punktu odniesienia), jako jedno stanowisko było podawane występowanie kilku (kilkudziesięciu) kęp (płatów) *Chimaphila umbellata*. Odległość między nimi dochodziła do kilkudziesięciu, a nawet kilkaset metrów. Na przykład w Uroczysku Niwiski i w lasach prywatnych na S uroczyska było 81 kęp, a w wykazie podano tylko 2 stanowiska – stanowisko 125 i 126. Podobnie w Serpelicach, w lesie chłopskim na wierzchowinie skarpy doliny Bugu było 48 kęp, a na wykazie zaznaczono tylko jedno stanowisko – 104.

Inne stanowiska, na których *Chimaphila umbellata* rosła obficie, to: Zaręby Kościelne na N (stanowiska 69–76) – kilkadziesiąt kęp, lasy w okolicach wsi Dybki k. Ostrowi Mazowieckiej (stanowisko 59) – 30 kęp oraz lasy koło wsi Nagoszewka na SW od Ostrowi Mazowieckiej (stanowisko 60) – 22 kępy.

Dotychczas w literaturze brak było danych o ekologii i dynamice populacji *Chimaphila umbellata*. Pierwsze wyniki przyniosły badania prowadzone w ramach prac magisterskich wykonywanych w Zakładzie Botaniki. ROZUMEK (1988) badając populację 30 kęp *Ch. umbellata* w okolicach Dybek stwierdził, że liczba pędów w kępie wahała się od 2 do 264, przy średniej dla kępy 43 pędy. Maksymalna liczba pędów kwitnących wynosiła 42,

przy średniej dla stanowiska 4,3. Wielkość badanych kęp wahała się od 0,3 m² do 10 m². ZUCHNIAK (1999) badała 81 płatów (kęp) w uroczysku Niwiski koło Siedlec. Wielkość powierzchni kęp wynosiła od 0,3 m² do 12 m². Liczba pędów w płacie wynosiła od 3 do 630 pędów (średnio – 63,8), a najczęściej płatów miało około 20 pędów. Największa liczba okazów kwitnących wynosiła 289, przy średniej dla płatów 10,3.

Dalsze wyniki przyniosą badania nad populacją *Chimaphila umbellata* prowadzone na stałych powierzchniach w uroczysku Niwiski pod Siedlcami.

LITERATURA

- BORATYŃSKI A. 1974. *Chimaphila umbellata* (L.) Barton w Polsce. – *Fragm. Flor. Geobot.* **20**(3): 219–332.
- BORKOWSKA L., CIOSEK M. T., GŁOWACKI Z., MARCINIUK P. & WIERZBA M. 1999. Materiały do flory Parku Krajobrazowego „Podlaski Przełom Bugu”. – *Fragm. Flor. Geobot. Ser. Polonica* **6**: 21–30.
- CIOSEK M. T. 1985. Materiały do flory Podlasia i Mazowsza. – *Zesz. Nauk. Wyższ. Szk. Roln.-Ped. Siedlce* **4**: 137–156.
- CIOSEK M. T. 1990a. Interesująca flora i naturalne fragmenty lasów uroczyska Drażniwe-Ostromęczyn (Nadleśnictwo Sarnaki). – *Zesz. Nauk. Wyższ. Szk. Roln.-Ped. Siedlce* **24**: 9–39.
- CIOSEK M. T. 1990b. Materiały do flory Puszczy Białej. Cz. I. – *Zesz. Nauk. Wyższ. Szk. Roln.-Ped. Siedlce, Ser. Przynr.* **24**: 59–74.
- CIOSEK M. T. 1995a. Materiały do flory Puszczy Białej. Cz. II. Okolice Ostrowi Mazowieckiej. – *Zesz. Nauk. Wyższ. Szk. Roln.-Ped. Siedlce, Ser. Przynr.* **44**: 29–33.
- CIOSEK M. T. 1995b. Rzadkie i chronione gatunki roślin okolic Ostrołęki. – *Zesz. Nauk. Wyższ. Szk. Roln.-Ped. Siedlce, Ser. Przynr.* **44**: 35–40.
- CIOSEK M. T. 1997. Szata roślinna gminy Rokitno i jej walory przyrodnicze. – *Zesz. Nauk. Wyższ. Szk. Roln.-Ped. Siedlce* **51**: 7–49.
- CIOSEK M. & STEFAŃSKA A. 1990. Interesująca flora i naturalne fragmenty lasów Uroczyska Drażniwe-Ostromęczyn (N-ctwo Sarnaki). – *Zesz. Nauk. Wyższ. Szk. Roln.-Ped. Siedlce, Ser. Przynr.* **24**: 9–40.
- CIOSEK M. T. & KRECHOWSKI J. 1998. Szata roślinna projektowanego Rezerwatu Przyrody „Kępa” (woj. mazowieckie). – *Ochr. Przynr.* **55**: 43–60.
- CIOSEK M. T., MARCINIUK P. & WIERZBA M. 1996. Notatki florystyczne z Podlasia. – *Fragm. Flor. Geobot. Ser. Polonica* **3**: 85–89.
- CIOSEK M. T. & PIKULSKI M. 1997. Notatki florystyczne z okolic Osin (Równina Łukowska). – *Zesz. Nauk. Wyższ. Szk. Roln.-Ped. Siedlce* **51**: 205–211.
- CIOSEK M. T. & SIKORSKI R. 1997. Flora i zbiorowiska borowe okolic Książopola (gmina Mokobody). – *Zesz. Nauk. Wyższ. Szk. Roln.-Ped. Siedlce* **51**: 174–185.
- CIOSEK M. T., CELIŃSKA E. & KRECHOWSKI J. 1997. Waloryzacja szaty roślinnej gminy Adamów (woj. siedleckie). – *Zesz. Nauk. Wyższ. Szk. Roln.-Ped. Siedlce* **51**: 87–114.
- CIOSEK M. T., NOWICKA K. & GOLBA A. 1997. Rzadkie i chronione gatunki roślin naczyniowych okolic Burca (Równina Łukowska). – *Zesz. Nauk. Wyższ. Szk. Roln.-Ped. Siedlce* **51**: 213–219.
- ĆWIKLIŃSKI E. & OZIMIŃSKI K. 1985. Rzadziej spotykane gatunki roślin stwierdzone na terenie Mińskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu w woj. Siedleckim. – *Zesz. Nauk. Wyższ. Szk. Roln.-Ped. Siedlce* **4**: 111–120.
- FALKOWSKI M. 1997. Flora i zbiorowiska roślinne lasów na północny-wschód od Małkini Górnej. – *Zesz. Nauk. Wyższ. Szk. Roln.-Ped. Siedlce* **51**: 151–173.

- FALKOWSKI M. & GŁOWACKI Z. 1999. Materiały do flory naczyniowej Wysoczyzny Wysokomazowieckiej (Nizina Północnopodlaska). – *Fragm. Flor. Geobot. Ser. Polonica* **6**: 31–38.
- FALKOWSKI M., KRECHOWSKI J. & NOWICKA K. 1998. Notatki florystyczne z Podlasia. – *Fragm. Flor. Geobot. Ser. Polonica* **5**: 41–45.
- FIJAŁKOWSKI D. 1962. Wykaz rzadszych roślin Lubelszczyzny. – *Fragm. Flor. Geobot.* **7**(4): 443–468.
- GŁOWACKI Z. 1976. Materiały do flory Wysoczyzny Siedleckiej. – *Zesz. Nauk. Wyższ. Szk. Roln.-Ped. Siedlce* **1**: 63–94.
- GŁOWACKI Z. 1990. Notatki florystyczne z Mazowsza i Podlasia. – *Zesz. Nauk. Wyższ. Szk. Roln.-Ped. Siedlce, Ser. Przyr.* **24**: 85–90.
- GŁOWACKI Z. 1995. Notatki florystyczne z Mazowsza i Podlasia. Cz. III. – *Zesz. Nauk. Wyższ. Szk. Roln.-Ped. Siedlce* **44**: 21–27.
- GŁOWACKI Z. & ĆWIKLIŃSKI E. 1995. Chronione i rzadkie gatunki roślin naczyniowych na terenie gminy Repki w woj. siedleckim. – *Zesz. Nauk. Wyższ. Szk. Roln.-Ped. Siedlce* **44**: 41–47.
- HULTÉN E. 1971. The circumpolar plants. 2. Dicotyledones. *Kungl. Svenska Vetenskapsakademien Handingar, Fjarde Serien* **13**(1): 1–463.
- KARCZMARZ K. 1973. Notatki florystyczne z województwa białostockiego i warszawskiego. – *Fragm. Flor. Geobot.* **6**: 21–30.
- KRECHOWSKI J. 1997. Walory przyrodnicze lasów okolic Wierzbna (woj. siedleckie). – *Zesz. Nauk. Wyższ. Szk. Roln.-Ped. Siedlce* **51**: 137–150.
- MATUSZKIEWICZ W. 1982. Przewodnik do oznaczania zbiorowisk roślinnych Polski. Wyd. 2. ss. 298, PWN, Warszawa.
- MATUSZKIEWICZ W. & MATUSZKIEWICZ J. 1973. Przegląd fitosocjologiczny zbiorowisk leśnych Polski. cz. 2. Bory sosnowe. *Phytocoenosis* **2**(4): 273–356.
- PIASECKI K. 1983. Projektowany rezerwat przyrody Zabuze w województwie białkopodlaskim. – *Chrońmy Przyr. Ojcz.* **4**: 42–50.
- ROZUMEK K. 1988. Występowanie i ekologia *Lycopodium complanatum* L. i *Chimaphila umbellata* L. na zach. krańcach Puszczy Białej. ss. 32. Mskr. pracy magisterskiej. Zakład Botaniki Wydziału Rolniczego Wyższ. Szk. Roln.-Ped. Siedlce.
- WERESZCZYŃSKA A. 1995. Rzadsze gatunki roślin naczyniowych lasu Bojarszczyzna. – *Zesz. Nauk. Wyższ. Szk. Roln.-Ped. Siedlce* **44**: 145–148.
- ZAJĄC A. & ZAJĄC M. (red.) 1997. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych chronionych w Polsce. s. 32. Pracownia Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki UJ Kraków.
- ZUCHNIAK R. 1999. Badania populacyjne wybranych gatunków projektowanego rezerwatu „Niwiski”. ss. 85. Mskr. pracy magisterskiej. Zakład Botaniki Wydziału Rolniczego Wyższ. Szk. Roln.-Ped. Siedlce.

SUMMARY

Among 180 stations of *Chimaphila umbellata* (L.) W. P. C. Barton in central eastern Poland, 93 are the authors' own stations. Most of stations of *Ch. umbellata* are situated in the Puszcza Biała Forest (Międzyrzecze Łomżyńskie), in the Bug river valley and in Siedlce environs. It is the result of domination of coniferous forest communities in these areas and of accuracy of area examination. The most numerous tufts of *Ch. umbellata* have been noted in Niwiski Range near Siedlce, in forests near Ostrów Mazowiecka, and in Serpelice – at the slope of Bug river valley.

Przyjęto do druku: 25.11.2000 r.